

БИБЛИОТЕКА – МОЈ ЗАВИЧАЈ

Драјан Лакићевић

Српска књижевна задруга

УДК: 02(093.3)

821.163.41-4

Где год угледам више од три књиге у неком поретку, помислим: библиотека. Тај поредак их чини библиотеком. Ако нема поретка (редоследа, броја, хронологије...), то је хрпа... Од гомиле цигала – кућа, од гомиле књига прави се библиотека.

Видео сам, пре двадесетак година, у Аранђеловцу, близу аутобуске станице, кафе „Јесењин“. На једној сасвим малој полици старински радио, на другој бела уштиркана чипка, ручни рад, и на њој десетак књига – из куће, донете ту да буду успомена или украс, или да не би завршиле на сметлишту... Или успомена на занос младости, замењен предузетничким духом новог доба... Или, можда најважније: да се гост маши књиге и нешто прочита, ако је сам; или саговорнику – ако им је разговор усахнуо... Међу тим књигама није било песника по коме се кафић зове... Извадио сам из торбе једну своју књигу, танку, најтању, и кришом је ставио међу оне. (Немам илузија да је то било идеално место за моју књигу, али многе друге одоше на непоузданије локације.) Где ми је место, ако није у библиотеци, малој или великој.

Колико ће гостију тог кафеа приметити малу полицу и машити се једне књиге? – никад нећемо сазнати. Али та могућност постоји? Чак и могућност да та књига буде једина књига, а та полица са хекланом чипком, једина библиотека у нечијем животу.

Нешто слично памтим из једног кафеа у београдској Сарајевској улици. У углу, десно од шанка, троугласта полица и на њој *Дела Милушина Бојића*, у пет-шест књига. Ко ли их је, и зашто, ту одложио, и направио библиотеку? Док чекам друштво (јер увек долазим први и раније), прелистам, прочитам покоју песму. Увек себе прекорим што недовољно знам песника „Плаве гробнице“, па ту, у кафићу, надокнадим понешто, појача ми се љубав за оно што би тек требало боље упознати. – И то је улога библиотеке.

Библиотека је и оно што памтимо из књига – прича и песама, почев од бабиних легенди и ругалица из детињства па до пасажа из Светога писма и Ничеа... У то памћење спада све: писац, наслов, преводилац, изглед књиге, илустрације, издавач... време кад је штампана, кад смо је купили-добили-читали, себи обећавали да ћемо је читати...

Сваког је обликовала његова библиотека, највише она најранија. Књиге из родне куће, из школе, с којима смо одрасли, обележиле су наше стилове и укусе, моралне кодексе и погледе на свет. Књиге које смо некад добијали на дар за рођендан, или за успех у школи – нечим су нас обележиле. И то је библиотека – сваком своја... Људи који рађају децу треба да воде рачуна чиме ће ту децу нахранити – минералима, витаминима, музиком, књигама... Кад жена у трудноћи чита, зачиње се и библиотека.

Свако има своју библиотеку – спољну и унутрашњу.

Као и многима из нашег времена и света, моја прва библиотека била би витрина мога оца у нашој малој соби оног малог града: белетристика из цетињске Народне књиге педесетих година, историјске књиге, претежно Други светски рат, албуми о Његошу и Револуцији, прво издање *Изабраних дела* Иве Андрића. У другој соби, друга библиотека: по разредима, лектира Младог поколења, *Ласћавица* из Сарајева, *Жар-и-ишица – библиотека за децје поподне*... Више од наслова које сам читао и које нисам, значи мени (и свакоме) њихово присуство – зрачење, боја, златотиск, илустрација, магија штампаног слова... Оно што смо прочитали није важније од тајне онога што нисмо прочитали. Свака књига је по једна школска година, ако не и година живота.

У гостима нам је, тада, шездесетих, био рођак из Јајца(!), брат од ујака, надимак Најо. Седели смо у трпезарији. Задивио нас цртањем Индијанаца и каубоја. (Црта графитном оловком, а јагодицом кажипрста прави светлије и тамније нијансе сиве боје – сенчи)... Кад смо поменули књиге, рекао је: „Води ме у библиотеку!“ То је, значи, у собу (у којој има мање или више) књига.

Спавати с књигама. У истој соби, књиге са полице гледају на нас док уснивамо. Да ли и колико зраче? (Диве нам се, или нас прекоревају погледом?) Можда у нашим сновима има нечега што има у тим књигама и ми то никад нећемо повезати једно с другим... Под јастук се ставља књига са песмицом или лекцијом коју треба научити за сутра. У школи ће бити испитивање за оцену... Понекад помислим да су књиге у близини којих спавам – жива бића. Њихови писци, њихови јунаци, ми смо у њиховим световима.

Добар део живота преспавали смо у библиотеци.

Са висине витрина у библиотеци Српске књижевне задруге гледају њени оснивачи и писци. Сви су они библиотекари... Како су људи били међусобно нетрпељиви, тако су и књиге међусобно нетрпељиве. Сударају се њихове идеје.

Мој пријатељ Недељко Радановић, родом од Херцег Новог, некадашњи поморац, доцније кувар-чаробњак у колашинском хотелу „Бјеласица“, одселио се одавно у град Ескилстуна, средња Шведска. Има велику кућу и велику библиотеку – неколико хиљада српских књига. Трипут сам код њега боравио у гостима. Сваки пут ме почастео да спавам у библиотеци. Мислио да је мени тамо место... Кад је библиотеци чувеног универзитета Упсала, која поседује *Лешојис Машице српске* од првог броја, понудио своју библиотеку на дар, рекли су му да за то немају простора!

Библиотека је и вагон књига на којима сам се потписао као уредник за четрдесет година рада у издаваштву, па и немали број књига којима сам се појавио као аутор. И то је библиотека.

Најчудеснија библиотека је јавна библиотека – она у основној школи, смештена у згради старе гимназије. Колико и књиге на полицама преко целог зида, до таванице, значило ми је откриће (лисног, јер електронског тада није било) каталога у дугачким кутијама – благо сваке библиотеке. Док листам картончиће са насловима, већ видим књиге и јунаке: хајдуке, дечаке, витезове, пустиње и прашуме, чаробне шуме, реке и мостове, бродове и океане...

Потом долази градска библиотека. Обично је уз Дом културе, у центру града, мањег или већег... У њој обично постоји велики сто са новинама и часописима. Ту докони и усамљени могу провести цео дан. На суседном сточићу игра се шах, а у великој просторији, опет до таванице: књиге, распоређене по областима, узрастима и едицијама: историја, наука, романи, за децу. Незаборавна је полица са књигама за младе: „Златна књига“ предратна, „Ластавица“ из Сарајева, „Плава птица“ и „Кадок“, „Вјеверица“ из Загреба... „Једно“, „Златно коло“, „Књига за свакога“, „Јелен“, „Галеб“, „Лајка“... Свака едиција је библиотека.

„Реч и мисао“, 500 црвених књига. Једном нам је отац, на отплату у двадесет рата, купио првих стотину, заједно са полицом. У кућу се уселио то-

лики свет: *Кайеџанова кћи*, *Јунак нашеј доба*, *Хамлеј*, *Горски вијенац*, *Цвеће зла*, *Госпођа Бовари*. Ко би слутио да ћу само дванаестак година касније и ја уредити стотинак књига ове црвене библиотеке. И да ћу, због продаје која је опадала како се ближио крај XX века, део тиража обојити у љубичасто... Умешао сам се и у едицију „Дом и школа“, а одавно бдим и над плавим Колом Српске књижевне задруге. И та библиотека ближи се 750. броју...

Из градске библиотеке књиге се износе: неком дају једну, неком по три, а најбољим читаоцима чак и више, поготово ако одлазе на летњи распуст, негде у село, где се чита на поњави, испод старе јабуке... Тамо нас надгледа бака – њене су приче, исто, библиотека. Она никад није научила да чита, али књигу поштује више од школованих...

Већ сам писао о књигама из чачанске библиотеке. Мој стриц официр позајмио је књиге за трећи, пети и седми разред основне школе, за мог брата, сестру и мене, и послао нам их поштом у великом пакету. Уз књиге је био папир – копија списка откуцаног писаћом машином, са стричевим потписом: да их је примио и да ће их, по списку вратити, до тог и тог датума. То су биле књиге велике вредности – из града Чачка, а читали их пре нас неки бољи ђаци. Као да је *Хајдук Сџанко* из Чачка био бољи јунак од оног из неког другог града.

Кад из библиотеке прочитате неколико књига, после вам се чини да сте их прочитали много више. А кад прође много времена, стари библиотекар вам каже: „Сећам се, ти си прочитао све књиге из ове библиотеке...”

Библиотека у којој смо провели неко време личи нам на родни крај.

Сећам се једног предавања Меше Селимовића, на Коларцу, можда 1972, о читању. То што човек, за живота, може да прочита – шта је спрам једне Лењинградске библиотеке? Ништа. Али то не значи да не треба читати... Свако је прочитао библиотеку – мању или већу.

Библиотека је и поредак књига – вишеструки систем. А све библиотеке света чине једну библиотеку – на мањим и већим полицама. У њима свака књига чека свога читаоца. Само у библиотеци књизи је сигурно и само у библиотеци за писца има наде.

Заточници библиотеке су донекле посебни људи: усамљени у мноштву књига. Кад из библиотеке изађу, они су друштвена бића: никад не кажу главно – шта су прочитали.

У социјализму су постојале и војне библиотеке. Свака касарна имала је по једну, макар малу. У библиотеци стручне војне књиге – њих има најмање, имају најмање читалаца. Знатно више има ратних књига: хроника револуције, успомене генерала, повести о славним биткама – оне имају мало више читалаца. Затим долази школска лектира коју официри носе деци да прочитају до сутра, ако буде испитивање. Понеко се сети: дај да видим шта је то у лектури због које су ме кињили у основној, па сам морао у подофицирску школу! Али статус и бројно стање војних библиотека

много је бољи од цивилних. Цивили знатно слабије враћају књиге. Војници мање краду књиге. (Да ли се неко интересовао за војне библиотеке које су нестајале са касарнама и војском којој су припадале?)

Нешто од војне дисциплине потребно је свакој библиотеци.

Враћање књига, тамо одакле су узете, из јавне или приватне библиотеке свеједно, проблем је у нашем народу одувек: како време пролази, све је већи. Највећи је у законом заштићеним библиотекама од националног и државног интереса, из којих је забрањено износити књиге. Оне су најстрашније похаране, и за то нико није одговарао.

Да ли се ко питао шта би с толиким библиотекама из установа којих више нема? Куд су нестале библиотеке великих издавачких кућа из социјализма? Да ли се и ту збио тихи *књигоцид* – невидљив у јагми за што бољом ценом квадрата и маштом за новим наменама атрактивних зграда и грађевинских простора?

У библиотеци се човек осећа најбоље: окружују га књиге и њихови светови: писци, јунаци, градови, континенти. Датуми, знања, толике тајне...

Библиотека је једино иностранство у којем се човек осећа код куће. Ту су нам најближи рођаци: антички филозофи и Хомер, славни научници, уметници, теоретичари, Данте, Шекспир, Сервантес, Толстој, Достојевски. Толкин, Чехов, Сингер, Мопасан, Андрић... Фројд и Мика Алас... И песници: од Његоша и Рилкеа до Влаје из Глибовца, Добрислава Раденовића и Џигија из сарајевских дана... И *Масџермајнд*, Томаш Ракочевић – у својој или у мојој књизи.

Ту ће свачија књига остати заувек, и дотле има шансу за свог читаоца.

На гробљу господари смрт, у библиотеци – живот.

Још је код мене кључ библиотеке Српске књижевне задруге. Можда је и то награда за одлично учење и примерно владање.

Библиотеку пишем великим словом, и кад није она* у којој довршавам овај запис.

Преширолеђе 2020.

* Народна библиотека Србије. (Прим. ур.)